

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pòli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 31. julija 1861.

Čujte gospodarji, ki imate živino!

Tista navadna poletinska bolezen, ki je znana pod več imeni, pa je zmiraj ravno taista (v nekterih krajih jo imenujejo bolezen na vranici, vrančni prisad, černi ali rumeni sajovec, na Notranjskem ji menda nekako napčno pravijo tudi metljaji) se je spet v kterih krajih prikazala; pa ni čuda, da se je, ker veliko vročino le malokrat dež ohladi.

Velika vročina na spašnikih, silna soparica v hlevih, pomanjkanje čiste merzle vode za pijačo, pa tudi spridena klaja ali voda so navadni vzroki te bolezni, ktera vsake sorte živino (goveda, konje, prešiče itd.) napada, najraje še bolje rejeno. Ko se je pa ta bolezen že kje vgnjezdila, je pa tudi nalezljiva kužna za živino in človeka.

Črna kri kakor oglje, gosta kakor kolomaz (šmir) in strupena kakor gad je poglavitno znamenje te bolezni, ktera mahoma pride in kakor blisk včasih živino umori, k večemu kake 3 dni terpi.

Gospodarji! zapomnite si dobro, da črna, gosta, strupena kri je vrec te kužne bolezni — in ko to dobro pred očmi imate, vam bo lahko spoznati, da 1) hladna hlev, 2) za pijačo večkrat na dan bistra in merzla voda, 3) včasih s soljo osoljena, 4) frišna (zelena) klaja, 5) in živino vsaki dan (na vertu ali sicer blizo hiše) z merzlo vodo dobro politi, da se ohladi, je tistih 5 poglavitnih reči, ktere odvernejo nevarno bolezen. Zato je ne gonite na gmajne v vročini; saj ob devetih dopoldne naj je že domá, zvečer ob šestih pa naj se spet enmalo popase.

Kadar pa živino napade bolezen, polivajte jo z merzlo vodo in dergnite jo potem s slamo, — pušajte ji in spustite ji veliko kervi; za notranjo zdravilo pa je najbolje tisti salmijakovec, ki se v apoteki (v Ljubljani v apoteki blizo rotovža) dobí pod imenom košnilni salmijak (Cochenil-Salmiak) in sicer mladi živini 20 kapljic, odraseni po velikosti 40 do 60 kapljic na 2 ali 4 pitne glaže merzle vode, vsako četert (firtelje) ure, dokler ji ne odleže. Včasih 3 taki porcijoni že pomagajo, včasih jih je 6 porcijonov treba. — Bog obvari tako bolno živino zaklati in meso povžiti! Konjederec jo mora vzeti, in župan mora vse to berž svoji kantonski gospóski naznaniti.

Kós in serpov ne bomo več klepali.

Na Parskem so namesti klepanja jeli kose in serpove z magnetičnim jeklom brusiti.

Čudno je to, da so skerhane kose in serpi dosihmal povsod le klepali, ne pa kakor druge nože brusili. Ne moremo jo res uganiti, zakaj je to tako bilo, zlasti ako pomislimo, da s klepanimi kosami se ne dá tako dobro kositi kakor z nabrušenimi in da s klepanjem se kose tako pokvarijo, da v dveh letih niso za nobeno rabo več.

Ako se kose po novi znajdbi ojstrijo z magnetičnim jeklom, terpijo 10 do 12 let.

To je pač velik razloček!

Vprašanje je sedaj: kolikrat se more kosa brusiti, ako se vsaki dan ž njo kosí?

Jez sem se iz lastne skušnje prepričal, da je dosti, ako se kosa, ki se vsaki dan rabi, le enkrat ali k večemu dvakrat v tednu z brusom nabrusi, zraven tega pa večkrat na dan z magnetičnim jeklom pojstri. To se mi poterjuje tudi od sto družih strani.

Vsako novo iznajdbo v kmetijskih zadevah nekteri s pisanimi očmi gledajo; berž pravijo, da je bosa in jo zaveržejo. Najmanj poterpežljivi v ti reči so pa delavci in pôsli; ti najraje vpijejo, da nove znajdbe niso za nobeno rabo, ker se najraje deržé privajenega starega kopita.

Koliko gospodarjev je pač, ki bi se s svojimi pôsli in delavci ne prepirali, ako hočejo nove namesti starih skoz in skoz slabih navad na polji, v hlevu ali na podu vpeljati! Koliko časa terpi, preden stare šege in dela opustijo in se novih poprimejo.

Ravno taka bo tudi z novim brušenjem kos in serpov z magnetičnim jeklom. Dobro vemo, da to novo ravnanje, pri kterem se dosti časa in stroškov prihrani, ne bo delavcom všeč. Med klepanjem kos in serpov zastaja delo; klepanje jim je odpočitek, kosec takrat lahko lenobo pase; len pohajkva ali sedi pri babici, kleplje z betcom, ali zadene na pravi kraj ali ne, mu je vse eno; če ne buti na pravi kraj, mu je še ljubše, da ima le dalje opraviti.

V Virzburgu ste bile v letu 1858 na polji in na travnikih skoz cel teden dve kosi, ena le enkrat, druga pa dvakrat med šestdnevno rabo na brusu nabrusene in večkrat čez dan z magnetičnim jeklom poojstrene, s kterima so se travniki, deteljšča in žita popolnoma pokosili, in ni bilo treba kos večkrat brusiti.

Nož za slamoreznice, ktere se enkrat ali dvakrat v tednu na brusu nabrusijo in vsaki dan z magnetičnim jeklom poojstrijo, ni treba pogostoma brusiti, in veliko več se škope nareže.

Nožar in izdelovavec takih magnetov, Daniel Geis v Virzburgu na Nemškem je, kar se je omenjena šega kose in serpove brusiti iznajdla, že okoli 16.746 magnetičnih jekel prodal. To je menda najboljša priča, kako dobre so te magnetične jekla.

Magnetično jeklo obderži dolgo časa svojo moč, in bolj ko se rabi, bolje je.

Če hočeš magnetično jeklo pri sebi imeti (ali nositi), naredi mu usnjate nožnice. V nožnicah se ga ne bo tako berzo rija prijela, in če ti na tla pade, se ti ne bo lahko zlomilo. Če pa jekla v nožnicah imeti nočeš, priveži si ga na motoz in obesi ga okrog sebe; zato prevertaj lesení ročnik, v kterega je jeklo vdeleno, in potegni skoz luknjico motoz; tudi znaš namesti luknjice rinkice napraviti, skoz ktero se jermen potegne in kamor koli pripnè.

Nožar Daniel Geis v Virzburgu izdeluje štiri sorte magnetičnih jekel, eno, najboljšo sorte (Nr. 1), veljá 1 gld. rajnskega dnarja (rheinisch), drugo Nr. 2 veljá 45 kr., Nr. 3 le 30 kr., Nr. 4 pa 20 kr.

Z magnetičnim jeklom Nr. 1, 2, 3 se brusijo ali prav

za prav ostrijo škoporezilnice, noži, kosé, serpovi in drugo enako večje rezilno orodje. Jekla Nr. 1. in 2. so zastran velikosti in moči boljše kakor Nr. 3. Z jekli Nr. 4 se ostrijo peresni nožički in britve in enake rezila. — V vsak ročnik je D. Gleisovo ime vdarjeno.

Kdor si čez 15 gold. magnetičnih jekel naenkrat naroči, mu fabrikant Gleis pri 100 gold. odpusti 10 gold. *)
Dr. Kreutlinger v „Zeitsch. des land. V. für Baiern.“

Slednja beseda o cerkljansko-tominski cesti.

Prav je, da se očitno pogovarjamo o deželnih potrebah, toda resnica se ima vselej govoriti. V undanjem sestavku o naši cerkljansko-tominski cesti pa nek „prijatelj Tomincov“, menda v najožjem pomenu, se ni skoz in skoz tega hvalevrednega načela deržal. Odkrimo mu kapico:

1. „Gorjanom na Šemviški gori in njih sosedom v spodnji Tribuši, in na Slapu in na Idrii Bači je vse eno, naj imenovana cesta peljá kodar rado.“ — Prijatelj, to nikakor ni resnica! Iz Tribuša do mosta sv. Lucije za nobeno cesto ne vem, da sem ravno tukaj domá, marveč samó revno pot imamo. Čez rekico Bačo ni ga mosta. Razgernite pa naše domače letopise, in našli bote, da skorej vsako leto so ondašnji valovi človeško življenje požerli. Že pred mnogimi leti so naši gorjani denarjev za most čez Bačo skladali, pa našim predstojnikom se še ni zljubilo most postaviti, in menda ga bomo še le takrat imeli, kadar cesto ondi dopeljemo. Kako se potem takem prederznete, tako reč terditi? Kdor domorodca s tominskih hribov v smertno nevarnost pošilja, ne more biti „prijatelj Tomincov“ v obširnem pomenu.

2. „Za cesto poleg reke Idrije se le 5821 duš poteguje.“ — Šent in plent, kompari! kako ste rajtali? Ali mislite, da je še vès svet v tominah? Kaj bodo rekli uni, ki imajo Kozlerjev „zemljevid“ v rokah in pregledajo še goriški šematizem, ter bodo izmerili, ktera vasica je tej, ktera pa uni cesti bližja?

3. „Iz spodnje Tribuše do Reke proti Želinu še kozje poti ne nahajaš“, ljudje ondi niso poti potrebovali.“ — Sentajte! tudi tukaj ne bo vse resnično. Iz Oblaza na desni strani reke Idrije do vasice Reke-Ravne štejem 24 kmečkih koč, memo katerih neka steza pelje. Tovorivci so ondi že več vina v Cerčno prinesli, kakor ga vsi Brici v enem letu pridelajo, toda se mora večkrat reka Idrica pregaziti, in da nevarnost življenja vseskozi proti. Tudi jaz sem že po ondašnji stezi jahal. Vprašajte kmeta Korena, ki svojo kočo blizo razterganega „hudega roba“ ima, in povedal vam bo, da ljudje vsaki dan memo potujejo in pri Kreparju hladne vode iščejo, si žejo ugasiti.

4. Da se nam ni zanašati kake pomoči iz cesarske denarnice, imate prav, pa upati smemo, da bo deželna denarnica nam pomagala. Saj smo dosihdob z vsakoletnimi prikladami na navadne davke že marsikter goldinar v deželni zalog položili, in veselo novico imamo, da naš deželni zalog goriški je dokaj bogat. Cerkljani so še pred mescom iz imenovanega zaloga 1000 gold. a. v. potegnili, in pri tej priložnosti iz Tersta pismo dobili, da odsihmal se jim bo na deželni zbor goriški obračati, ker deželna denarnica gré v njegovo oblast. — Da pa nekoliko razumete, kakošne priklade želi vaš nekdanji poslanec odpravljen viditi, preberite srenjske postave in pa pregledajte še vsakoletne priklade, ki so jih morali naši ubogi kmetje v soseskino denarnico odrajtovati itd. itd. itd., pa prepričali se bote, da se je mislil le nepotrebnim stroškom ustavljati.

Ako bi bil gospod Bog reki Idrici zaukazal, da ima čez bukovski hrib teči, in ako bi bil rekici Bači velel, da

se mora čez Hom v Tominko stekati, bi jaz zoper ondašnje cesto ne besedice ne bil zinil, tako pa terdim, da gerda sebičnost hoče ondi cesto peljati, in če bo vžugala, Cerkljanom družega ne ostane kakor s krajnsko deželo se združiti.

F. J. Kafol.

Važen sklep goriškega deželnega odbora gledé na slovenski jezik.

Kakor je dopisnik X iz Goriškega v 29. listu „Novic“ in dopisnik V. „aus der Grafschaft Görz“ v 119. listu „Ost und West“ naznanil, je o zadevah v kvartirovanja vojakov, oziroma za premembo dotične postave, naš deželni odbor 28. dan p. m. do vseh županstev povabilo v italijanskem jeziku razposlal, da naj bi na več vprašanj odgovorile in svoje skušnje in želje v ti zadevi razodele. Čez nekaj časa dospejo res od več strani željene sporočila; nekatere županstva niso še odgovorile, druge pa, kakor Tomaj, Skopo, Dutovlje na Krasu, Ponikve na Tominskem itd. se ustavljajo italijanskim dopisom, in so odboru resne proteste po pravi podobi poslale, v katerih svoj upor z neoveržljivimi vzroki podpirajo, rekši, da, potem ko že davno pričakujejo, da se bodo skorej nemškega jarma znebile, se jim zdaj še hujsi, italijanski, naklada; da so tudi prišle z dežja pod kap; da nimajo ne italijansko-slovenskih slovarjev, ne pripravnih prestavljavcov in tolmačev; prosijo tedaj, da naj bi se jim v razumljivem jeziku pisalo; da bojo vedile kaj odgovoriti. Da so bili protesti po slovenski pisani, se samo po sebi razume.

Bravci naši jo bojo lahko uganili, kako se je odbor nad tem nepričakovanim početjem zavzel; bilo je nekterim odbornikom kakor strela iz jasnega neba. Da imajo, kakor vsaki posamni človek, tudi županstva pravico terjati, da, kdor hoče ž njimi govoriti, naj v jeziku govori, ki ga one razumejo, tega bi menda še Kitajci tajiti ne mogli, tokko manj namestovavci izobraženih ljudstev. In vendar ni povsod taka.

Ko so v odborovi seji 12. t. m. omenjene reči na versto prišle, povzame g. Winkler besedo in s pomenljivim „quousque tandem“... se uprè na vso moč, ki mu izvira iz ljubezni do naroda svojega zanemarjenega in iz omenjenih protestov, in tirja, da naj bi se odjenjalo vendar enkrat od očitne krivice gledé na slovensko stran. Njegovo jedernato in temeljito dokazovanje je privabilo gosp. glavarja in dr. Doljak-a, kteremu je enakopravnost nekoliko več kot puhel glas, precej na svojo stran, tako, da nista le spoznala, da so slovenske tirjave pravične, temuč, da sta se še poverh prizadevala tudi s političnimi vzroki una dva prepričati, rekoč, da se jima ne zdi varno, Slovincov dražiti in večini pravico kratiti. Ugovarjalo se je, da italijanski jezik je djansko za vradnega spoznan, in da, kar iz odborove pisarnice gré, mora dosledno italijansko biti itd. Toda očitna resnica oči kolje. Pod čverstimi mahi Horacijev je eden izmed Kurijacijev precej obležal, in uni je bil tudi že tako spehan, da bi se bil rad s tem pogojem vdal, da naj bi se izvirnemu italijanskemu razpisu vselej slovenska prestava pridevala. Pa tudi ta popravni predlog je bil z opombo overžen, da tukaj gré za princip, „da se mora slovenskim županstvom po slovenski dopisovati“, in potem, ko je gosp. Winkler še pristavil, da zastran slovenskega pisanja naj si nihče glave ne lomi, da to bo njegova skerb; je bilo bitve konec in zmaga naša. Odborov sklep se glasi: Vsi, kakoršni koli razpisi do slovenskih županstev, bojo slovenski.

Veselite se toraj goriški Slovinci, dokler imate na Dunaji Černe-ta in Winkler-ja v Gorici.

Slava gosp. Winkler-ju in njegovima pomočnikoma za to premenitno pridobitev! Slava pa tudi tistim slavnim županom, ki so se za naš, žali Bog, predolgo zaniče-

*) Za poskušnjo bode krajnska kmetijska družba si naročila nekoliko takih magnetov; kdor želi tudi za-se takih, naj se berž oglasi pri družbi in pošlje dnar. Vred.